

Czy ustawa budżetowa odchudzi dualny system kształcenia?

Wstęp

Prace nad *Ustawą budżetową na rok 2026* dobiegają końca. Ustawa zapewnia m.in. wysokie nakłady na gospodarkę mieszkaniową i na bezpieczeństwo. W wymienionej Ustawie znalazły się także planowane wydatki na przedsiębiorczość oraz szkolnictwo wyższe czy na refundację wynagrodzeń pracowników młodocianych, przygotowanie egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe oraz dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników i praktyk absolwenckich. W planach budżetowych zapisano również środki dla Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego m.in. na realizację programu „Polski Inkubator Rzemiosła”. Ma to bardzo duże znaczenie dla rozwoju organizacji rzemieślniczych, bowiem gwarantuje ich wsparcie, jako strategicznych partnerów państwa, w kreowaniu działań rozwojowych przedsiębiorców oraz zawodowym kształceniu dualnym.

Coraz większy niepokój w środowisku pracodawców budzi problem zapewnienia przez Państwo wystarczających środków na jedną z kluczowych form wsparcia dla pracodawców zaangażowanych w dualne kształcenie zawodowe, polegającą na zwrocie części kosztów wynagrodzeń i składek ZUS młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego ze środków Funduszu Pracy. Kwota przeznaczona na refundacje w planie finansowym Funduszu Pracy na rok 2026 jest niższa od tej z 2025 roku oraz mniejsza niż realne potrzeby zastosowania tego instrumentu, odpowiadające zainteresowaniu młodocianych pracowników zdobywających zawód. Ochotnicze Hufce Pracy wskazują na konieczność wprowadzenia ograniczeń w liczbie zawieranych umów¹. Wstrzymywanie zawierania z pracodawcami nowych umów o refundację ze środków Funduszu Pracy, wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom i składek na ubezpieczenia społeczne od refundowanych wynagrodzeń ma miejsce aktualnie w większości województw². Czy w związku z tym zapisy *Ustawy budżetowej na 2026 r.* ograniczą dostępność nauki zawodów i zdobywania potrzebnych na rynku pracy kwalifikacji?

¹ *Apel Związku Rzemiosła Polskiego z 25 listopada 2025 r.*, <https://zrp.pl/wp-content/uploads/2025/11/APEL-ZRP-dot.-limitu-srodkow-Funduszu-Pracy-na-refundacje-wynagrodzen.pdf>

² *Pismo Pomorskiej Izby Rzemieślniczej Małych i Średnich Przedsiębiorstw z 5 grudnia 2025 r.*, https://zrp.pl/wp-content/uploads/2025/12/Pismo_Pomorska-Izba-Rzemieslnicza.pdf

Ustawa budżetowa – informacje ogólne

Według założeń w przyszłym roku PKB wzrośnie realnie o 3,5%, inflacja średnioroczna wyniesie 3,0%, a bezrobocie rejestrowane pozostanie niskie – 5,0%. Natomiast relacja państwowego długu publicznego do PKB wyniesie 53,8%, pozostając poniżej progu ostrożnościowego 55%³. Oznacza to, że rząd mieści się w ramach bezpieczeństwa fiskalnego i zachowuje przestrzeń na ewentualne działania antykryzysowe. Jednocześnie poziom ten sygnalizuje konieczność odpowiedzialnej polityki wydatkowej, aby nie zbliżać się do limitów wymagających formalnej reakcji. Prognozy założeń makroekonomicznych, są spójne z narracją umiarkowanego wzrostu przy kontrolowanej inflacji i stabilnej sytuacji fiskalnej.

W budżecie na przyszły rok przewidziano m.in.⁴:

- łączną kwotę dochodów budżetu państwa w wysokości 647,2 mld zł;
- łączną kwotę wydatków budżetu państwa w wysokości 918,9 mld zł;
- deficyt budżetu państwa w dn. 31 grudnia 2026 r. na kwotę nie większą niż 271,7 mld zł.

Jeśli wziąć pod uwagę środki europejskie, sytuacja wygląda następująco⁵:

- łączna kwota prognozowanych dochodów budżetu środków europejskich to 137,9 mld zł;
- łączna kwota planowanych wydatków budżetu środków europejskich to 174,1 mld zł;
- wynik budżetu środków europejskich ustala się na kwotę to -36,2 mld zł.

Prognozowany średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem kształtował się będzie na poziomie 103,0 %, a **prognozowane przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej wyniesie 9 420 zł**. Natomiast wysokość obowiązkowej składki na⁶: Fundusz Pracy – będzie równa 1,0% podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe; Fundusz Solidarnościowy – 1,45%; Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, która wynosi 0,10%.

W planach budżetowych na 2026 r. rząd przewiduje również⁷:

- refundację wynagrodzeń pracowników młodocianych – 900 mln zł;
- przygotowanie egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe – 50 mln zł;

³ Projekt ustawy budżetowej na 2026 r., <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-budzetowej-na-2026-r>

⁴ Ustawa budżetowa na rok 2026 z dnia 5 grudnia 2025 r., [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/\\$file/1749_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/$file/1749_u.pdf), s. 1-2.

⁵ Tamże, s. 2.

⁶ Tamże, s. 6-7.

⁷ Ustawa budżetowa na rok 2026 z dnia 5 grudnia 2025 r., Tabela 10: Plan finansowy fundusz pracy, Część A, Lp. 2.4, 2.5, 2.6., [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/\\$file/1749_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/$file/1749_u.pdf), s. 13/24.

- dofinansowanie pracodawcom kosztów kształcenia młodocianych pracowników i praktyk absolwenckich – 593,5 mln zł.

W Ustawie zapisano także środki dla Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na realizację programów „Moc Małych Społeczności” oraz „Polski Inkubator Rzemiosła” w kwocie 40 mln zł⁸.

Stanowisko organizacji pracodawców dotyczące refundacji wynagrodzeń młodocianych pracowników

W środowisku przedsiębiorców, w szczególności zrzeszonych w organizacjach rzemieślniczych, pojawiły się uzasadnione obawy dotyczące dalszego funkcjonowania dualnego systemu kształcenia zawodowego. Już w listopadowym apelu ZRP zaznaczał, że ograniczenie refundacji wynagrodzeń młodocianych pracowników spowoduje wstrzymywanie nowych umów przez Ochotnicze Hufce Pracy i może prowadzić do poważnych konsekwencji takich jak⁹:

- zmniejszenie dostępności nauki zawodu;
- brak wykwalifikowanych pracowników;
- utrata zaufania przedsiębiorców do deklarowanej polityki wspierania szkolnictwa branżowego oraz dualnego modelu przygotowania zawodowego;
- rezygnację mistrzów szkolących z zaangażowania w nauczanie młodocianych i utratę kapitału ludzkiego, której nie da się cofnąć.

Praktyczna nauka w szkołach branżowych I stopnia oparta jest w 90% na współpracy z pracodawcami i realizacji przygotowania zawodowego na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego¹⁰. Wynagrodzenie brutto pracowników młodocianych (uczniów) wynosi nie mniej niż¹¹: I rok nauki (8% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia); II rok nauki (9%); III rok nauki (10%); przyuczenie do wykonywania określonej pracy (7%).

Kwota przeznaczona w *Ustawie budżetowej na 2026 rok* na refundację wynagrodzeń młodocianych pracowników to 900 mln zł, co stanowi wartość o 100 mln zł mniejszą od sumy

⁸ *Ustawa budżetowa na rok 2026 z dnia 5 grudnia 2025 r., Wydatki budżetu państwa na rok 2026 zestawienie zbiorcze według działów*, Załącznik nr 2, [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/\\$file/1749_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/$file/1749_u.pdf), s. 2/42.

⁹ *Apel Związku Rzemiosła Polskiego z 25 listopada 2025 r.*, wyd. cyt.

¹⁰ *Wniosek w sprawie zwiększenia puli środków na refundację ze środków Funduszu Pracy wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom do poziomu faktycznych potrzeb*, Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu, 3.12.2025 r., <https://zrp.pl/wp-content/uploads/2025/12/Pismo-Wielkopolska-Izba-Rzemieslnicza-w-Poznaniu.pdf>

¹¹ *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania*, (Dz.U.2018.2010 t.j.), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/przygotowanie-zawodowe-mlodocianych-i-ich-wynagradzanie-16797587>

przeznaczonej na ten cel w roku 2025. Zdaniem przedsiębiorców ta kwota jest rażąco niewystarczająca i nie odpowiada rosnącym potrzebom systemu kształcenia dualnego.

Organizacje pracodawców apelowały w tej sprawie do Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej o zwiększenie limitu środków Funduszu Pracy przeznaczonych na ww. cel do poziomu realnie odpowiadającego potrzebom zainteresowanych. Refundacja wynagrodzeń pracowników młodocianych to dla pracodawców ważny instrument wsparcia finansowego, pomagający zapewnić środki na organizację kształcenia zawodowego realizowanego w rzeczywistych warunkach pracy, a Fundusz Pracy tworzony jest ze składek dokonywanych przez pracodawców, i to właśnie te środki powinny być przekazywane w celu rozwiązywania realnych problemów rynku pracy.

W przekonaniu Związku Rzemiosła Polskiego wspomniana kwota jest niewystarczająca i nie odpowiada rosnącym potrzebom systemu kształcenia dualnego, a ograniczenie refundacji wynagrodzeń pracowników młodocianych może zwiększyć braki wykwalifikowanych kadr pracowniczych. Młode osoby na rynku pracy, dzięki praktycznej nauce zawodu mogą uniknąć rejestracji w urzędach pracy i podjąć pracę lub działalność gospodarczą w wyuczonym zawodzie rzemieślniczym¹². ZRP zwracając się do kół parlamentarnych i samorządowców o wsparcie w działaniach mających na celu pilne zwiększenie limitu środków na refundację wynagrodzeń młodocianych pracowników, podkreślał, że ograniczenie środków powoduje wstrzymywanie nowych umów przez Ochotnicze Hufce Pracy (OHP), co może prowadzić do poważnych konsekwencji.

Przyłączając się do apelu ZRP, Pomorska Izba Rzemieślnicza Małych i Średnich Przedsiębiorstw zaznaczyła, że wielu przedsiębiorców zawarło już z uczniami umowy, nie posiadając informacji, że koszty zatrudniania tych pracowników nie zostaną zrefundowane jak dotychczas przez OHP. Spowoduje to nieprzewidywany wcześniej przez pracodawców wzrost kosztów prowadzenia działalności gospodarczej, a w gorszym scenariuszu wypowiedanie umów o pracę w celu przygotowania zawodowego – stawiając uczniów w bardzo trudnej sytuacji¹³. „OHP oficjalnie potwierdziły kryzys. Limit środków z Funduszu Pracy został wyczerpany jeszcze przed końcem okresu naboru wniosków od pracodawców. W samym tylko Dolnym Śląsku blisko 600 wniosków o refundację nie doczekało się realizacji”¹⁴.

¹² *Apel Związku Rzemiosła Polskiego z 25 listopada 2025 r.*, wyd. cyt.

¹³ *Pismo Pomorskiej Izby Rzemieślniczej Małych i Średnich Przedsiębiorstw...*, wyd. cyt.

¹⁴ *Fundusz Pracy bez pieniędzy na praktyki – chaos refundacyjny uderza w młodych praktykantów*, <https://radiotvrepublika.pl/fundusz-pracy-bez-pieniedzy-na-praktyki-chaos-refundacyjny-uderza-w-mlodych-praktykantow/>

Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu również przyłączyła się do apelu i wniosła o pilne podjęcie działań zmierzających do zwiększenia limitu środków na refundację wynagrodzeń młodocianych pracowników z Funduszu Pracy – do poziomu realnie odpowiadającego potrzebom oraz liczbie osób zainteresowanych dualnym modelem kształcenia. Dodatkowo apelowała o to, aby środki zaplanowane na refundację wynagrodzeń młodocianych pracowników, przekazywane Ochotniczemu Hufcom Pracy, miały charakter środków celowych, a więc były oznaczone i mogły być wykorzystane wyłącznie na realizację tego zadania¹⁵.

Natomiast w ocenie Izby Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku, ograniczenie finansowania kształcenia zawodowego w obecnym momencie jest działaniem, które można określić, jako poważny błąd strategiczny, a wręcz „strzał w stopę” państwa w obszarze długofalowego rozwoju gospodarczego. Ta Izba apelowała o niezwłoczne¹⁶:

- przywrócenie stabilnego finansowania FP;
- zagwarantowanie ciągłości kształcenia w zawodach już wybranych przez uczniów;
- prowadzenie dialogu ze środowiskiem szkół, pracodawców i przedstawicieli izb gospodarczych przed podejmowaniem tak daleko idących decyzji.

Przedstawiciele Cechów wnoszą o rzetelną, przejrzystą informację dotyczącą przyczyn zawieszenia zawierania umów oraz planowanych działań naprawczych wobec pracodawców, którym zwrócono umowy bez rozpatrzenia. Zwracają się również do właściwych organów administracji publicznej o podjęcie interwencji i zagwarantowanie stabilności systemu wsparcia dla podmiotów prowadzących przygotowanie zawodowe.

Aby system dualnego kształcenia mógł funkcjonować organizacje rzemieślnicze postulowały o minimum 1 mld zł. Bez zwiększenia puli na refundację wynagrodzeń młodocianych polskie rzemiosło i szkolnictwo branżowe czeka zapaść. Dziś ponad 80% uczniów szkół branżowych I stopnia szkoli się w zakładach rzemieślniczych. Ograniczenie refundacji oznacza ograniczenie liczby uczniów, a bez uczniów nie ma przyszłości zawodów¹⁷. Jeśli nie będzie zapewnionego odpowiedniego finansowania młodzi ludzie mogą mieć trudności ze znalezieniem pracodawców gotowych do ich szkolenia. Brak odpowiedniej refundacji może spowodować, że dla wielu mikro i małych zakładów rzemieślniczych szkolenie młodocianych stanie się ekonomicznie nieopłacalne, co negatywnie wpłynie na system kształcenia praktycznego w

¹⁵ *Wniosek w sprawie zwiększenia puli środków na refundację ze środków Funduszu Pracy...*, wyd. cyt.

¹⁶ *Stanowisko Prezesa Izby Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku w sprawie finansowania kształcenia zawodowego (FP)*, <https://www.facebook.com/izbarzemieslniczabialystok/posts/pfbid0PXQ5g2xeS3zjYoBD7rhC82Lpbf15pMJ95DpFHHTHd9YRL8Q5JFn5GTFrkd6qnTQl>

¹⁷ *Ogólnopolski Cech Rzeźników-Wędliniarzy-Kucharzy*, <https://www.facebook.com/OCRWK/posts/pfbid0WyepFRqim2bVVaL4uHtuAaVJ17XRvkDXB57Cfa4L2Vj69ctwuWFKtGgNBbaLpXbJl>

naszym kraju i przełoży się na niedobór fachowców, osłabiając rolę rzemiosła w edukacji zawodowej.

Dobre zmiany – „Polski Inkubator Rzemiosła”

Satysfakcjonujące są założenia omawianej Ustawy, które uwzględniają dalsze finansowanie inicjatywy „Polski Inkubator Rzemiosła”, jako programu o fundamentalnym znaczeniu dla środowiska rzemieślniczego oraz lokalnych społeczności, który od lat wspiera rozwój małych organizacji rzemieślniczych, wzmacnia kompetencje przyszłych fachowców i przyczynia się do tworzenia silnych, lokalnych struktur¹⁸. **W sumie dzięki zdecydowanym działaniom Związku Rzemiosła Polskiego i Parlamentarnego zespołu ds. Rzemiosła udało się, w zdecydowanej części, uratować środki na ten cel.** ZRP otrzymał zapewnienie od Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, która nadzoruje działalność Narodowego Instytutu Wolności, że ww. program będzie kontynuowany¹⁹.

Dla rzemiosła to pozytywny sygnał, otwierający drogę do dalszego wzmacniania tradycji, edukacji zawodowej oraz lokalnego rozwoju. Uzgodniono również podjęcie dalszych prac roboczych ze Związkiem, aby dostosować kolejną edycję programu do aktualnych potrzeb rzemiosła. Projekt „Polski Inkubator Rzemiosła” ma ruszyć na początku 2026 roku.

Podsumowanie

Ustawa budżetowa, która trafi niebawem do Prezydenta ma swoje wady i zalety. Podkreślić należy szczególnie potrzebę pogłębienia dialogu dotyczącego zagadnień budżetowych oraz to, że rozwój kształcenia zawodowego nie jest kosztem, lecz inwestycją w bezpieczeństwo gospodarcze, konkurencyjność kraju oraz przyszłość młodego pokolenia²⁰.

Organizacjom rzemiosła udało się wynegocjować zapisy dotyczące programu „Polski Inkubator Rzemiosła”. Natomiast z ogromnym niepokojem odbierana jest propozycja ograniczenia kwoty przeznaczonej na refundację wynagrodzeń młodocianych pracowników. Znaczące zmniejszenie środków przeznaczonych na ten cel budzi uzasadnione obawy. To bardzo zły pomysł, ale rozmowy nadal trwają, a całe środowisko rzemieślnicze jednoznacznie apeluje o

¹⁸ *Polski Inkubator Rzemiosła odzyskuje wiatr w żaglach*, <https://zrp.pl/polski-inkubator-rzemiosla-odzyskuje-wiatr-w-zaglach/>

¹⁹ *Nowa edycja Polskiego Inkubatora Rzemiosła od przyszłego roku?*, <https://zrp.pl/nowa-edycja-polskiego-inkubatora-rzemiosla-od-przyszlego-roku/>

²⁰ *Stanowisko Prezesa Izby Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku...*, wyd. cyt.

stosowne zwiększenie środków Funduszu Pracy, które pozwolą na dalszy rozwój systemu edukacji dualnej w Polsce. W trakcie kolejnego roku muszą znaleźć się dodatkowe środki w budżecie na ten cel, aby nie powtórzyła się tegoroczna historia z wstrzymywaniem umów refundacyjnych

Bez wątpienia refundacja wynagrodzeń pracowników młodocianych stanowi istotne narzędzie wsparcia, przynoszące korzyści zarówno pracownikom, ich pracodawcom, jak i całej gospodarce. Rzemiosło i wypracowany w rzemiośle, doceniany przez cały świat, system kształcenia dualnego, nie przetrwa na samych hasłach. Przetrwa tylko na stabilnym systemie wsparcia. Kluczowe działania to m.in. gwarancja refundacji dla zakładów szkolących. Miejmy nadzieję, że ostatecznie kwota refundacji wynagrodzeń młodocianych pracowników pozostanie zaakceptowana na poziomie nie mniejszym niż 1,1 mld zł. Trzeba optymistycznie przypuszczać, że negocjacje zakończą się pozytywnie, a zapisy ustawy budżetowej nie ograniczą dostępności nauki zawodów i zdobywania potrzebnych na rynku pracy kwalifikacji.

Bibliografia

- Apel Związku Rzemiosła Polskiego z 25 listopada 2025 r.*, <https://zrp.pl/wp-content/uploads/2025/11/APEL-ZRP-dot.-limitu-srodkow-Funduszu-Pracy-na-refundacje-wynagrodzen.pdf>
- Fundusz Pracy bez pieniędzy na praktyki – chaos refundacyjny uderza w młodych praktykantów*, <https://radiotvrepublika.pl/fundusz-pracy-bez-pieniedzy-na-praktyki-chaos-refundacyjny-uderza-w-mlodych-praktykantow/>
- Nowa edycja Polskiego Inkubatora Rzemiosła od przyszłego roku?*, <https://zrp.pl/nowa-edycja-polskiego-inkubatora-rzemiosla-od-przyszlego-roku/>
- Ogólnopolski Cech Rzeźników-Wędliniarzy-Kucharzy*, <https://www.facebook.com/OCRWK/posts/pfbid0WyepFRqim2bVVaL4uH-tuAaVJ17XRvkDXB57Cfa4L2Vj69ctwuWFKtGgNBbaLpXbJl>
- Pismo Pomorskiej Izby Rzemieślniczej Małych i Średnich Przedsiębiorstw z 5 grudnia 2025 r.*, https://zrp.pl/wp-content/uploads/2025/12/Pismo_Pomorska-Izba-Rzemieslnicza.pdf
- Polski Inkubator Rzemiosła odzyskuje wiatr w żaglach*, <https://zrp.pl/polski-inkubator-rzemiosla-odzyskuje-wiatr-w-zaglach/>
- Projekt ustawy budżetowej na 2026 r.*, <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-budzetowej-na-2026-r>

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych i ich wynagradzania, (Dz.U.2018.2010 t.j.), <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/przygotowanie-zawodowe-mlodocianych-i-ich-wynagradzanie-16797587>

Stanowisko Prezesa Izby Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku w sprawie finansowania kształcenia zawodowego (FP), <https://www.facebook.com/izbarzemieslniczabialystok/posts/pfbid0PXQ5g2xeS3zjYoBD7rhC82Lpbf15pMJ95DpFHHTHd9YRL8Q5JFn5GTFrkdk6qnTQl>

Ustawa budżetowa na rok 2026 z dnia 5 grudnia 2025 r., [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/\\$file/1749_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/$file/1749_u.pdf)

Ustawa budżetowa na rok 2026 z dnia 5 grudnia 2025 r., Tabela 10: Plan finansowy fundusz pracy, Część A, Lp. 2.4, 2.5, 2.6., [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/\\$file/1749_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/$file/1749_u.pdf)

Ustawa budżetowa na rok 2026 z dnia 5 grudnia 2025 r., Wydatki budżetu państwa na rok 2026 zestawienie zbiorcze według działów, Załącznik nr 2, [https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/\\$file/1749_u.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/opinie10.nsf/nazwa/1749_u/$file/1749_u.pdf)

Wniosek w sprawie zwiększenia puli środków na refundację ze środków Funduszu Pracy wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom do poziomu faktycznych potrzeb, Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu, 3.12.2025 r., <https://zrp.pl/wp-content/uploads/2025/12/Pismo-Wielkopolska-Izba-Rzemieslnicza-w-Poznaniu.pdf>